

КуцІ.О.

здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Артем'єва К.Д.

здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Аксютіна А. В.

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Відповідно до ст. 539 ЦК України зазначено, що альтернативним є зобов'язання, у якому боржник зобов'язаний вчинити одну з двох або кількох дій [1]. Боржник має право вибору предмета зобов'язання, якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства, не впливає із суті зобов'язання або звичаїв ділового обороту. За своєю юридичною природою альтернативне зобов'язання є умовою договору, що надає договору характер організаційного. Є очевидним, що альтернативне зобов'язання – зобов'язальне, а не лише організаційне правовідношення, і предмет, і зміст, і мета, і корисність в альтернативному зобов'язанні є.

Альтернативність означає необхідність вибору між двома або кількома можливостями, що виключають одна одну. Якщо у звичайному зобов'язанні обов'язок боржника зводиться до виконання однієї будь-якої заздалегідь визначеної дії, то в зобов'язанні альтернативному боржник зобов'язується до виконання однієї з декількох певних дій. При цьому ці дії визначені. Невизначеність полягає в невідомості, яка саме дія складе виконання. Крім того, в альтернативному зобов'язанні одна із сторін має право вибору виконання, а в зобов'язанні з простою множинністю нема можливості вибору. Взагалі треба зазначити, що норми актів цивільного законодавства дозволяє виділити такі види альтернативних зобов'язань: договірні альтернативні зобов'язання, які встановлюються сторонами самостійно в договорі; альтернативні зобов'язання, визначені актами цивільного законодавства (як правило, пов'язані з порушенням цивільного законодавства чи умов договору) [2, с.64-65].

Відповідний приклад можна відшукати у будь-яких сферах економіки. У рамках договору постачання це може бути право постачальника направляти

покупцеві товар, вироблюваний на тій або іншій фабриці. Дуже поширений приклад встановлення взаконі права кредитора самостійно вибрати предмет виконання відноситься до стосунків, пов'язаних з роздрібними продажами. Виявивши неякісний товар, споживач може вибрати одну з наявних в законі варіантів дій.

Приклад, коли сторони можуть передбачити договором особливий порядок, згідно з яким виконання альтернативного зобов'язання відбувається по вибору кредитора, можна привести з області підряду. Сторони можуть передбачити право замовника зажадати зниження ціни робіт зважаючи на недоліки або їх усунення. Тобто альтернативними є зобов'язання, в яких є не один, а декілька предметів, причому передача будь-якого з цих предметів буде вважатися належним виконанням.

Але, не буде альтернативним таке зобов'язання, в силу якого боржник зобов'язується виконати одночасно декілька дій, наприклад, по заповіту спадкоємець зобов'язується надати відомій особі квартиру в успадкованому будинку і видавати щорічно певну суму на зміст. На відміну від вказаного зобов'язання, в якому декілька дій сполучені союзом "та", для альтернативного зобов'язання характерний союз "або". Будучи видом цивільно-правового зобов'язання, альтернативне зобов'язання має свої характерні особливості, що дозволяють відмежувати його від усіх інших зобов'язальних правовідносин цивільно-правової природи.[2, с. 68]. Як вже відзначалося, основною відмінною ознакою альтернативного зобов'язання є альтернативне визначення об'єкту і (чи) предмета зобов'язання, тобто множинність об'єкту або предмета зобов'язання. У зв'язку з чим необхідно розрізняти альтернативні зобов'язання від інших цивільно-правових зобов'язань з множинністю об'єктів (предметів). Найважливіше питання в альтернативному зобов'язанні – визначення особи, яка має право вибору об'єкта виконання. Право вибору, звичайно, належить боржникові, якщо інше не впливає із закону, договору або суті зобов'язання, притому він має й *jusvariandi* (право змінювати свій вибір).

Більшість законодавчо встановлених видових конструкцій альтернативних зобов'язань пов'язані з порушенням цивільного законодавства України чи умовдоговору. І зазвичай у таких випадках право вибору надається кредитору – потерпілій стороні. Так сформульовано, зокрема, норми статей 708 (право вибору покупця в разі виявлення ним протягом гарантійного або інших строків, установлених обов'язковими для сторін правилами чи договором, недоліків, не застережених продавцем, або фальсифікації товару), 768 (право вибору наймача, якщо в речі, яка була передана наймачеві з гарантією якості, виявляться недоліки, що перешкоджають використанню відповідно до договору), 852 та 872 (право вибору замовника в разі порушення підрядником відповідно договору підряду та договору побутового підряду), 1164 (право вибору заінтересованої особи внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи) ЦК України[3]. Основною особливістю альтернативного зобов'язання є множин-

ність його предмета: боржник має обов'язок виконати не якусь одну визначену дію, а одно з двох чи декількох раніше вказаних дій (альтернативно) – на свій вибір (як правило) чи на вибір кредитора. Іншими словами, альтернативне зобов'язання – це зобов'язання, змістом якого є право вимоги й відповідний йому обов'язок здійснити одну з декількох дій на вибір (як вже було зазначено вище). Виконання зобов'язання при цьому становить здійснення однієї з декількох дій. Крім того, належне виконання альтернативного зобов'язання залежить від того, кому надане право вибору.

Альтернативне зобов'язання як зобов'язання з множинністю предмета має спільні риси із зобов'язаннями з декількома неподільними предметами, однак все ж вони істотно відрізняються. Унаслідок зобов'язання з декількома неподільними предметами боржник повинен одночасно здійснити декілька дій, передати декілька речей – на відміну від альтернативного зобов'язання – і тільки таке виконання припиняє зобов'язання [4, с. 258]. У альтернативному зобов'язанні боржник повинен виконати на користь кредитора за власним вибором одну з декількох дій, які передбачені в зобов'язанні, або відмовитися від виконання однієї з передбачених дій, наприклад, за договором особа повинна або передати певну річ, або оплатити її вартість. Логічна конструкція цього виду зобов'язань опосередковується алгоритмом: або – або (ст. 539 ЦК України).

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки: Альтернативне зобов'язання – це цивільне правовідношення, змістом якого є зобов'язання, яке складає не одно яку-небудь певну дію боржника, як це має місце в простому зобов'язанні, а дві або більше дії, здійснення одної з яких є виконанням зобов'язання. Питання про того, кому належить право вибору здійснюваної боржником дії – кредиторіві або боржникові, дозволяється або самими сторонами за договором, в силу якого виникло, або законом. Якщо ж в договорі або в законі відносно даного випадку не міститься такі вказівки, то згідно ст. 539 ЦК право вибору має боржник. Після того, як відповідна сторона здійснила своє право вибору, альтернативне зобов'язання перетворюється на просте зобов'язання. Неможливість надання одного з виконань в альтернативному зобов'язанні не впливає на обов'язок боржника надати будь-яке інше виконання з числа обумовлених. Залежно від підстав виникнення альтернативні зобов'язання можна поділити на такі, що встановлені договором, та такі, що встановлені актами цивільного законодавства України. Більшість альтернативних зобов'язань, установлених актами цивільного законодавства України, пов'язані із заходами цивільно-правової відповідальності: договірної або деліктної. На жаль, українська судова практика щодо альтернативних зобов'язань дуже мала, до касаційних інстанцій майже не доходять справи, в яких дійсно вирішувалися питання щодо виконання альтернативних зобов'язань. Суди помилково застосовують норми ст. 539 ЦК України.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє стверджувати, що в системі зобов'язального права альтернативне зобов'язання є видом цивільно-

правового відношення з альтернативно встановленою множинністю об'єкту або предмета зобов'язання, що характеризується наявністю права (обов'язки) вибору об'єкту або предмета виконання і юридичною рівнозначністю усіх встановлених об'єктів або предметів виконання, кожен з яких окремо визнається належним виконанням зобов'язання.

1. Цивільний кодекс України Електронний ресурс : Закон від 16.01.2003 № 435 ІV змін. Офіц. портал Верхов. Ради України. Режим доступу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Музика Т.О. Альтернативне зобов'язання як особлива правова конструкція: теорія і практика застосування. Т.О. Музика: *Юрист України*. № 2 (23). 2013. С. 63-78

3. Цивільний кодекс України: *Науково-практичний коментар*. Гончаренко С.С..К.: Істина, 2019. 937 с.

4. Музика Т.О. Вибір у механізмі виконання альтернативного зобов'язання. Т.О. Музика : Серія ПРАВО. № 22. Том II. С. 256-259.

Жданюк К. Г.
здобувач вищої освіти
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Аксютіна А. В.
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальність даної теми визначається тим, що у сьогоденні дуже часто зустрічається порушення прав інтелектуальної власності. Захистити своє право на інтелектуальну власність є непростю справою, яка потребує обізнаності в законодавстві. Дану проблематику досліджує велика кількість вчених.

Правові аспекти охорони інтелектуальної власності в Україні досліджувались в наукових публікаціях О. Д. Святоцького, І. І. Дахно, О. М. Мельника, О. А. Підопригори, Ю. М. Капіци та інших.

Право інтелектуальної власності охороняє різноманітні результати творчої діяльності людини багатогранної проблеми знайшли своє вирішення [1,